
Veniturile gospodăriilor sărace și posibilitatea acestora de a face față cheltuielilor cu energia electrică

Cornelia BARTI

Abstract

Cheltuielile de consum ale unei gospodării sunt strâns legate de veniturile pe care aceasta le produce, dar și de natura surselor lor de venit. Acest articol prezintă legătura care există între veniturile gospodăriilor sărace situate în primele trei decile ale distribuției veniturilor și capacitatea acestora de a face față cheltuielilor cu întreținerea locuinței, cheltuieli care dețin o pondere importantă în totalul cheltuielilor de consum. Analiza empirică s-a realizat pe baza rezultatelor Anchetei Bugetelor de Familie care conține informații consistente privind bugetul de venituri și cheltuieli al gospodăriilor, permițând dezagregări pe diferite caracteristici ale gospodăriilor.

Cuvinte cheie: venituri, cheltuieli, plata întreținerii, energia electrică, gospodării sărace

JEL Classification: D12

Introducere

Dinamica veniturilor și inegalitatea veniturilor influențează puterea de cumpărarea a populației, între cerere și venituri existând o relație de dependență directă. Dacă modificarea prețurilor afectează cererea unui anumit produs sau grupe de produse, venitul va genera modificarea cererii prin schimbările intervenite în structura consumului în privința atât a cantității, cât și a ponderii diferitelor produse destinate satisfacerii anumitor nevoi.

O prezență nelipsită din cadrul oricărui model de consum practicat de lumea modernă o constituie cheltuielile cu serviciile – într-o proporție mai mică sau mai mare în funcție de nivelul de dezvoltare al fiecărei comunități sociale. Consumul de servicii, și în special cel de utilități, este nu numai divers, ci și foarte inegal de la o categorie socială la alta. Acesta a avut tendința de a crește ca pondere în cheltuielile totale de consum, în primul rând ca urmare a măririi tarifelor utilităților publice. Creșterea acestor ponderi, pentru decilele inferioare, deși este mai redusă, totuși, are impact mare în structurarea consumului pentru gospodăriile sărace, făcând ca aceste gospodării să întâmpine dificultăți în achitarea la timp a costurilor utilităților publice, din cauza nivelului relativ scăzut al veniturilor, dar și pe fondul creșterii sistematice și masive a prețurilor utilităților,

În acest articol este realizată o analiză empirică a legăturilor care există între veniturile gospodăriilor situate în decilele inferioare ale distribuției veniturilor și posibilitatea acestora de a face față cheltuielilor pentru plata energiei electrice folosindu-se ca sursă de date Ancheta Bugetelor de Familie.

Sursa datelor

Sursa datelor utilizată la realizarea cercetării empirice cantitativă și calitativă a veniturilor și cheltuielilor cu plata energiei electrice este Ancheta Bugetelor de Familie (ABF). Aceasta este realizată anual de către Institutul Național de Statistică și este organizată ca o ancheta trimestrială continuă, cu colectare lunară de date, pe un eșantion de peste 9000 gospodării, împărțit în subeșantioane lunare de peste 3000 gospodării fiecare. din mediul urban și rural, selectate aleator din toate județele țării și municipiul București.

Ancheta Bugetelor de Familie oferă informații detaliate privind veniturile și cheltuielile gospodăriilor, precum și referitoare la consumul populație în termeni valorici și calorici. Rezultatele anchetei permit analiza situației economico-sociale a gospodăriilor.

Sfera de cuprindere a cercetării sunt gospodăriile din toate categoriile socio-economice precum și toate persoanele din gospodăriile selectate - prezente, temporar absente sau plecate pentru o perioadă mai îndelungată - care participă integral sau parțial la bugetul gospodăriei (venituri și cheltuieli).

Inegalitatea veniturilor și structura veniturilor gospodăriilor sărace

În condițiile existenței unei palete largi de factori de ordin economic, social, demografic și de comportament al fiecărei persoane/gospodării, care apar și interacționează între ei în procesul redistribuirii veniturilor, acestea devin inegale. Într-o economie de piață sănătoasă, inegalitatea veniturilor este normală dacă este determinată de diferențe de calificare și de performanță și dacă nu implică insuficiența resurselor necesare traiului sau lipsa acestor resurse. În România, inegalitatea veniturilor a crescut în procesul de trecere la economia de piață, urmare a creșterii diferențelor dintre veniturile salariale, a apariției și creșterii unor venituri ale patronilor sau lucrătorilor pe cont propriu, dar și a dezvoltării unei economii subterane.

Analiza inegalității veniturilor se poate realiza în primul rând prin cercetarea distribuției veniturilor pe decile. Conform estimărilor realizate pe baza rezultatelor Anchetei Bugetelor de Familie raportul dintre veniturile medii pe o gospodărie din prima decilă (care cuprinde gospodăriile cu cele mai mici venituri pe persoană) și veniturile medii pe o gospodărie din ultima decilă (formată din gospodăriile cu veniturile cele mai mari) a scăzut an de an de la 1:5,2 în anul 2006, la 1:3,7 în 2012, urmând să crească anul următor la 1: 4,1.

**Raportul dintre veniturile medii pe o gospodărie din prima decilă și
veniturile medii pe o gospodărie din ultima decilă**

Tabel 1

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Raport D1/D10	5,2	4,9	4,7	4,3	3,9	3,8	3,7	4,1

Sursa datelor: INS, Ancheta Bugetelor de Familie

În perioada analizată, gospodăriile din prima decilă au beneficiat în jur de 5% din veniturile totale ale tuturor gospodăriilor, iar cele din a zecea decilă de peste 20 % din totalul veniturilor. Astfel, populația care aparține gospodăriilor din decila superioară - reprezentând 7-8 % din totalul populației - deține mai multe venituri decât populația care aparține gospodăriilor din primele trei decile - reprezentând peste 35% din totalul populației - și beneficiază de patru ori mai mult din totalul veniturilor.

Diferențele dintre veniturile gospodăriilor din cele două decile extreme sunt cauzate în principal de diferențele dintre veniturile salariale, în bugetele gospodăriilor din ultima decilă intrând venituri salariale mai mari decât în ale celor din prima decilă, de aproape 50 ori în ultimii ani ai perioadei. În anii 2006, 2007 diferențele erau mult mai mari între veniturile salariale obținute de gospodăriile din D1 și D10, de aproape 90 ori.

În general, veniturile gospodăriilor din primele trei decile se formează în mare parte din venituri în natură și sunt situate în mediul rural, iar peste 50% din persoanele care compun gospodăriile din cele trei decile aparțin unor gospodării de pensionari și agricultori.

Ținând seama de faptul că sursele de venituri în cazul gospodăriilor sărace din primele trei decile sunt într-o proporție mare venituri în natură se poate deduce că decalajul între decilele extreme în ceea ce privește veniturile bănești este mult mai mare.

Analizând structura veniturilor totale în anii de început și sfârșit ai perioadei 2006 – 2013 se poate remarca faptul că ponderea veniturilor bănești a crescut la gospodăriile din primele trei decile. Această creștere s-a datorat în principal, la decila întâi, de creșterea ponderii în veniturile bănești a veniturilor din agricultură (+ 3,2 pp în anul 2013) și a veniturilor din salarii (+2,7 pp în anul 2013). Pentru decilele doi și trei creșterea s-a realizat preponderent prin creșterea ponderii veniturilor salariale (+5,8 pp pentru D2 și +3,7 pp pentru D3 în anul 2013).

Îmbucurător este faptul că decalajele între veniturile gospodăriilor sărace și cele din decila superioară s-au micșorat pe seama creșterii veniturilor

din muncă și nu pe seama ponderii veniturilor din prestații sociale care au scăzut în anul 2013 față de 2006. De asemenea, ponderea veniturilor în natură în totalul veniturilor a scăzut în cazul gospodăriilor din primele decile, rămând totuși ridicată în special la gospodăriile din decila 1.

Structura veniturilor totale pe decile, în anii 2006, 2013

Tabel 2

	Venituri totale	% din total:							Venituri în natură
		Venituri bănești	din care:						
			salarii	venituri din agricultură	venituri din activități neagricole independente	venituri din prestații sociale	venituri din proprietate		
medii lunare pe o pers. - lei -									
2006									
D1	162,5	44,5	3,8	9,2	4,3	25	*)	55,5	
D2	239,77	58,9	14,3	7,9	5,2	27,6	*)	41,1	
D3	288,59	66,4	22,8	5,9	4	29,4	0,1	33,6	
D4	337,27	71,7	29,9	4,5	4,4	29	0,1	28,3	
D5	382,58	76,5	36,4	3,8	3,2	29,9	0,2	23,5	
D6	435,03	80,2	40,9	3,5	3,4	29	0,2	19,8	
D7	499,03	83,6	49,8	2,4	3,2	24,8	0,2	16,4	
D8	594,24	86,1	58,6	2,3	1,9	19,4	0,4	13,9	
D9	748,87	88,8	67,1	1,6	2,6	14	0,6	11,2	
D10	1361,56	92,1	71,1	3,2	2,6	6,9	0,9	7,9	
2013									
D1	307,52	52,6	6,5	12,4	7	22,7	*)	47,4	
D2	478,49	65,7	20,1	8,5	6,3	25,5	0,1	34,3	
D3	623,98	67,9	26,5	5,1	4,6	27,5	*)	32,1	
D4	688,41	76,6	36,3	4,3	3,1	28,8	0,1	23,4	
D5	774,64	81,3	40,1	3,2	3,6	31	*)	18,7	
D6	880,49	83,9	45,3	2,8	2	30,6	*)	16,1	
D7	1002,62	87,4	53,8	1,7	1,5	28	0,1	12,6	
D8	1173,99	89,9	60,2	1,5	1,5	23,8	0,2	10,1	
D9	1460,79	91,9	68,3	1	1,4	19,1	0,1	8,1	
D10	2378,48	94,2	75,2	2	2,5	10,3	0,3	5,8	

Sursa datelor: INS, Ancheta Bugetelor de Familie

Posibilitatea gospodăriilor de a face față cheltuielilor cu energia electrică

Nivelul veniturilor pe care le realizează gospodăriile și în special al celor care le rămân după plata impozitelor, taxelor și contribuțiilor este foarte scăzut în raport cu cheltuielile pe care trebuie să le facă pentru cumpărarea produselor alimentare și nealimentare necesare traiului de zi cu zi și plata serviciilor, în special a cheltuielilor cu întreținerea locuinței.

Lipsa resurselor financiare a determinat o mare parte a gospodăriilor să nu poată plăti la timp consumul utilităților. Astfel, în perioada 2006-2013, ponderea gospodăriilor care nu au putut plăti la timp consumul de utilități a variat între 36,8% din totalul gospodăriilor în anul 2006 și 32,3% în anul 2012. Factura la energie electrică nu a putut fi platită la timp de 19,2% dintre gospodării în 2006 și de 15,5% în anul 2013.

Ponderea gospodăriilor care nu au putut plăti la timp consumul de utilități, în perioada 2006-2013

Tabel 3
- % în total gospodării -

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Plata consumului de utilități	36,8	34,4	34,1	35,0	33,4	30,7	32,3	34,1
Plata energiei electrice	19,2	18,8	17,0	16,8	16,2	13,7	15,4	15,5

Sursa datelor: INS, Ancheta Bugetelor de Familie

În evaluarea condițiilor de viață, analiza consumului de servicii al gospodăriilor constituie un punct de plecare important. Utilizarea serviciilor pentru satisfacerea nevoilor de consum este strâns legat de numeroși factori, între care cei mai importanți sunt: puterea de cumpărare, respectiv veniturile bănești; mediul de rezidență și comportamentul consumatorilor. De asemenea, cheltuielile cu utilitățile sunt influențate major de legislația în vigoare.

Cheltuielile pentru plata serviciilor dețin o pondere relativ scăzută în totalul cheltuielilor de consum situându-se în jurul valorii de 25% - 27% , în perioada 2006-2013.

Analiza pe decile a cheltuielilor pentru plata serviciilor relevă cel mai bine corelația între mărimea cheltuielilor pentru plata serviciilor și venituri. Raportul între cheltuielile pentru plata serviciilor, medii lunare pe o gospodărie, din decila D10 și decila D1 a fost, în anul 2006 de 8,0:1 și a scăzut la 5,0 : 1 în anul 2013.

Structura cheltuielilor legate de locuință și a celor pentru plata energiei electrice, pe decile, în anii 2006 și 2013

Tabel 4
- procente-

	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10
2006										
Ponderea cheltuielilor legate de locuință în total cheltuieli pentru plata serviciilor	52,7	52,8	52,7	53,8	56,1	55,5	53,5	53,1	50,4	45,4
Ponderea cheltuielilor legate de plata energiei electrice în total cheltuieli pentru locuință	38,5	33,4	28,3	23,4	21,8	19,1	16,9	16	14,2	11,8
2013										
Ponderea cheltuielilor legate de locuință în total cheltuieli pentru plata serviciilor	50,5	51,6	52	54,4	54,9	55,5	54,5	53,7	54,4	46,8
Ponderea cheltuielilor legate de plata energiei electrice în total cheltuieli pentru locuință	33,4	33	28,6	26,7	24,2	20,9	19,9	18,2	16,4	12,5

Sursa datelor: INS, Ancheta Bugetelor de Familie

Decalajele cele mai mari se constată în cazul acelor servicii pentru care accesul gospodăriilor ține atât de mărimea veniturilor, cât și de existența infrastructurii specifice. Astfel, raportul între cheltuielile medii lunare pentru serviciile legate de locuință ce revin pe o gospodărie din D10 și D1 a scăzut, în anul 2013 la 4,7:1, comparativ cu anul 2006 când raportul a înregistrat valoarea de 6,9:1

Ponderea cheltuielilor pentru energie electrică din totalul cheltuielilor pentru locuință au înregistrat valori mari atât în anul 2006, cât și în 2013 la gospodăriile din primele trei decile, valoarea acesteia scăzând la gospodăriile din decilele superioare. În anul 2013, această pondere reprezenta 33,4% din cheltuielile legate de locuință a gospodăriilor din D1 și 12,5% pentru gospodăriile din ultima decilă.

Concluzii

Veniturile gospodăriilor din decilele inferioare sunt formate în mare parte din contravaloarea consumului din resurse proprii și din prestații sociale sau venituri din agricultură. Valoric vorbind, sumele încasate de aceste gospodării sărace sunt mult mai mici decât cele obținute de gospodăriile din decilele superioare care preponderent dețin venituri bănești salariale.

Rezultatele Anchetei Bugetelor de Familie evidențiază totuși faptul că tendința este una pozitivă, și anume că pentru gospodăriile sărace, nivelul

veniturilor bănești începe să crească, iar aportul veniturilor în natură să se diminueze. Cu toate acestea, se menține un decalaj mare între veniturile gospodăriilor situate în decile extreme.

Cheltuielile de consum ale gospodăriilor depind în mare măsură de veniturile bănești disponibile ale gospodăriilor. Astfel, în gospodăriile cu venituri mici din primele decile ponderea cheltuielilor cu întreținerea locuinței în totalul cheltuiilor de consum este mare comparativ cu cele situate în decilele superioare. Satisfacerea nevoilor de consum în ceea ce privește serviciile (energie electrică, energie termică, gaze, etc.) este strâns legat de puterea de cumpărare, respectiv veniturile bănești; mediul de rezidență și comportamentul consumatorilor.

Acknowledgement

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul de cercetare științifică “Îmbunătățirea Eficienței Energetice în gospodăriile și comunitățile cu venituri reduse din România” 06/23.06.2014.

Referințe

1. Atkinson, A., Rainwater, L Smeeding, t. m., Income distribution in OECD countries, Social policy studies no.18, Paris, OECD;
2. Atkinson, A., Bringing income distribution in from the cold, Economic journal, 107, 1997;
3. Atkinson, A. & Marlier, E. (coord.) 2010. *Income and living conditions in Europe*, Luxemburg: Eurostat
4. Baker, S. R., Debt and the Consumption Response to Household Income Shocks, Economics Department Stanford University, 2014
5. Castles, F. G., *The Impact of Parties on Public Expenditures*, Londra, Sage Publications, 1982
6. Molnar, M. (2009) ” Distribuția veniturilor populației din România. Inegalitate și polarizare”, Institutul de Economie Națională– Academia Română
7. Molnar, M. (2005) ”Caracteristici ale distribuției veniturilor. Inegalitate și polarizare”, Institutul Național Statistică și Societatea Română de Statistică, Seminarul Național „Octav Ōnicescu”, București, 5 iunie 2005.
8. *** Coordonate ale nivelului de trai în România. Veniturile și consumul populației, INS, 2006 - 2014